

Praktijkaart voor docenten in het vo

Woordenschatuitbreiding in een moderne vreemde taal met lees-, spellingproblemen en dyslexie

Christel Dood | Oana Costache | Mieke Urff | Katrien Horions | Marian Bruggink

Doel van deze praktijkkaart

Deze praktijkkaart biedt docenten in het voortgezet onderwijs handvatten voor het ondersteunen van leerlingen met lees-, spellingproblemen en dyslexie bij het uitbreiden van hun woordenschat in een moderne vreemde taal. De praktijkkaart biedt strategieën die docenten kunnen inzetten om de structurele uitdagingen van woordenschatverwerving die vaak worden ondervonden door leerlingen met dyslexie, aan te pakken. Specifiek richt de praktijkkaart zich op **Ondersteuningsniveau 1**, waarbij basisinstructies en effectieve methoden voor woordenschatvergroting in de klas centraal staan, en **Ondersteuningsniveau 2**, waarop de docent extra begeleiding biedt in de regulier les of tijdens hulp-/steunuren voor de leerlingen die de meeste moeite hebben op dit gebied. Zie [Dyslexie Centraal | Weten | Ondersteuningsniveaus](#) voor meer informatie over de ondersteuningsniveaus in het vo.

Belang van woordenschat voor een vreemde taal

(Dönszelmann et al., 2020)

Om een vreemde taal te kunnen leren moet je verschillende activiteiten doen om deze te leren: luisteren, spreken, lezen en schrijven. Om een vreemde taal goed te leren, zijn zowel receptieve (lezen, luisteren) als productieve (schrijven, spreken) activiteiten nodig. Elke activiteit heeft zijn eigen moeilijkheid, maar ze hebben allemaal één ding gemeen: ze vereisen een grondige kennis (zoals schrijfwijze en betekenis van het woord in de moedertaal) van hoogfrequente woorden. Zonder een zekere basiswoordenschat is het namelijk moeilijk om zinnen te construeren, de betekenis van gesproken of geschreven teksten te begrijpen of effectief te communiceren. Voor leerlingen met technische leesproblemen en dyslexie wordt het belang van een solide woordenschat in een vreemde taal nog versterkt. Vanwege hun unieke moeilijkheden bij het verwerken van talige informatie kan het leren van een vreemde taal een uitdaging zijn.

Knelpunten voor leerlingen met lees-, spellingproblemen en dyslexie

(Braams, 2019 ; Henneman et al., 2013)

Uitdagingen zitten vooral in afwijkingen die de vreemde taal heeft ten opzichte van de taal/talen die de leerling beheerst. Denk aan klanken en grammaticale constructen die niet voorkomen in de eigen moedertaal, of aan letters die niet in alle woorden worden uitgesproken (zoals *guitar* en *lettuce* in het Engels en *les Pays-Bas* in het Frans). Ook de mate van orthografische transparantie is van invloed. Dit heeft betrekking op de klank-letterkoppeling – of grafeem-foneemkoppeling – waarbij bij transparante talen zoals het Fins er nagenoeg sprake is van een één-op-één overeenkomst. Daar tegenover staat een zeer inconsistente taal zoals het Engels waarbij één klank gerepresenteerd wordt door verschillende lettercombinaties en andersom. Daarnaast hebben leerlingen met dyslexie vaak moeite met het onderscheiden van verschillende woorden in het spraaksignaal (de geluidsgolven -of trilling van spraak). Deze aspecten maken het verklanken van wat geschreven staat voor leerlingen met technische leesproblemen en dyslexie extra lastig. De opzet van het huidige vreemdetalenonderwijs waarbij het leren van de taal vooral loopt via lezen en schrijven maakt dit des te meer uitdagend ten opzichte van moedertaalverwerving die allereerst verloopt via mondelinge communicatie.

Handvatten voor de moderne vreemde talen

(Braams, 2019 ; Dönszelmann et al., 2020; Henneman et al., 2013)

Dat het voor leerlingen met lees-, spellingproblemen en dyslexie een uitdaging kan zijn om een vreemde taal te leren, wil niet zeggen dat dit niet mogelijk is. Docenten kunnen leerlingen hier goed in ondersteunen. Essentieel hierbij is aandacht voor actief gebruik van woorden en herhaling. Hierbij kan gedacht worden aan:

- Pre-teaching in de vorm van een korte taak waarbij leerlingen zelf actief met de betekenis van een aantal woorden aan de slag gaan die daarna aan bod komen in een authentieke leeractiviteit. Doe geen geïsoleerde woordenschatactiviteiten waar vervolgens niets anders mee wordt gedaan of waarbij passief de definitie van een woord wordt opgezocht.
- Stimuleer het gelijktijdig gebruik van auditieve en visuele leerkanalen bij opdrachten voor woordenschatuitbreiding. Een praktisch voorbeeld hiervan is het gebruik van het [overhoorprogramma Quizlet](#) of de kaartjesmethode (zie [Henneman et al., 2013](#) p. 228).
- Besteed expliciet aandacht aan taalpatronen om het meta-linguïstisch bewustzijn te stimuleren. Het analogiebewustzijn kan bijvoorbeeld gestimuleerd worden door leerlingen bekend te maken met veelvoorkomende morfemen. Woorden die eindigen op -er zijn bijvoorbeeld vaak afgeleid van de infinitieve vorm van een werkwoord ('lopen' wordt 'loper') of duiden op mannelijke woorden ('werker'). Door deze taalpatronen expliciet te benoemen en leerlingen aan te moedigen om nieuwe woorden te vergelijken met bekende woorden die een vergelijkbare structuur hebben, kunnen leerlingen met dyslexie nieuwe woorden beter begrijpen.
- Geef expliciete instructie over de uitspraak van woorden en laat leerlingen hiermee oefenen. Oefen bijvoorbeeld het heel gericht luisteren naar de uitspraak. Leg de focus vooral op woorden waarbij het onderscheid in deze klanken ook essentieel is voor de interpretatie ervan. Denk bijvoorbeeld aan *hat* – *head* in het Engels. Help de leerlingen hierin ook te clusteren in woorden met dezelfde uitspraak zodat ze deze leren herkennen. Leg ook de verbinding met uitspraken die leerlingen al kennen (zoals *update* – *hate* en *trottoir* en *noir*). Let hierbij ook op dat de gekozen woorden een vergelijkbare spellingwijze hebben, om het leesproces te vergemakkelijken.
- Activeer de voorkennis van leerlingen wat betreft het klankbeeld (fonologie) en het woordbeeld (orthografie) van nieuwe woorden alvorens een audio- of videofragment te luisteren. Hiermee stimuleer je het gericht luisteren Dit is vooral belangrijk als leerlingen na het beluisteren van het fragment een schriftelijke opdracht moeten maken of de nieuwe woorden in een tekst lezen. Door de koppeling tussen klank en schrift te benadrukken, kunnen ze de woorden beter onthouden en toepassen. Dit helpt hen bij problematiek in het auditief onderscheiden van woorden.
- Verken bij het aanleren van woorden verschillende aspecten van woorden, zoals de betekenis, vorm en het gebruik in een zin. Hierdoor wordt de kennis over het woord in de vreemde taal gekoppeld aan bestaande woordnetwerken van de leerling (voorkennis) en worden deze netwerken verdiept en uitgebreid. Bijvoorbeeld door een vraag als 'Welke woorden in het Frans komen bij dit woord in je op?'
- Leer leerlingen hoogfrequente woorden en woordcombinaties in de vreemde taal (zoals *Wie geht es dir?* in het Duits en *Ça va?* in het Frans) zodat leerlingen een basiswoordenschat opdoen van waaruit zij ook andere woorden zullen opdoen. Leer leerlingen ook hoe mensen in dat land deze woordcombinaties gebruiken. Laat leerlingen hiermee oefenen in gesprekjes met elkaar zodat ze het ook leren toepassen en het betekenisvol wordt.
- Laat de betekenis van een aantal zeer hoogfrequente woorden oefenen op woordbeeld met flitskaartjes of een overhoorprogramma zoals [StudyGo](#), [WOEF](#) of [Quizlet](#). Voor een nog betere woordherkenning en uitspraak, kun je bij MVT-lessen indien mogelijk gebruik maken van voorleessoftware.

Lees meer

- [Dyslexie Centraal | Wat zijn de struikelblokken bij het leren van een vreemde taal als je dyslexie hebt?](#)
- [Dyslexie Centraal | Weten | Vakspecifieke begeleiding bij de moderne vreemde talen | Meer en minder transparante talen](#)
- [Dyslexie Centraal | Weten | Vakspecifieke begeleiding bij de moderne vreemde talen | Woordenschat](#)

Bronnen

- Braams, T. (2019). [Handboek dyslexie](#). Boom.
- Dönszelmann, S., Van Beuningen, C.G., Kaal, A., & De Graaff, R. (2020). [Handboek Vreemdetalendidactiek: Vertrekpunten, Vaardigheden, Vakinhoud](#). Coutinho.
- Henneman, K., Bekebrede, J., Cox, A., & de Krosse, H. (2013). [Protocol dyslexie voortgezet onderwijs](#). Expertisecentrum Nederlands/KPC Groep.